

Wstęp

Dużą wartość historyczną dla celów nie tylko naukowych wzbudziło odkrycie na strychu w jednej z kamienic przy ul. Kilińskiego w Rypinie w 1993 roku zapakowanych dokumentów wojskowych dotyczących losów wojennych żołnierzy 10 Pułku Ułanów Litewskich, które po wojnie przywiózł tam i przechował kwatermistrz pułku mjr Stanisław Fedorowski. Wśród nich znalazła się odręcznie napisana chronologiczna lista strat poniesionych przez tą jednostkę kawalerii w ciągu kampanii wrześniowej 1939 roku. Notatka wymienia 87 nazwisk oficerów i żołnierzy 10 pułku ułanów zabitych, rannych i zaginionych. Dokładnie 20 zabitych, w tym 6 oficerów, 66 rannych w tym 13 oficerów, z których 1 zmarł później oraz 1 zaginionego w czasie działań. Po porównaniu tych danych z obsadą personalną korpusu oficerskiego w czasie wojny stwierdziliśmy, że zawarte poniżej straty kadry oficerskiej są kompletne i nie wymagają doszacowań. Natomiast straty podoficerów i żołnierzy na pewno nie są wyczerpujące. Dlatego tym bardziej cenna jest dla nas zapiska dowódcy pułku lub jego zastępców zamieszczona na końcu spisu, która każe nam doliczyć 15% z 87 do sumy wszystkich żołnierzy wymienionych z nazwiska. A więc wielkość wszystkich strat wojennych pułku w zabitych i rannych mogła wynosić około 100. Ponadto w dokumencie wyszczególniono wszystkich zabitych i rannych według daty i miejsca prowadzonych walk, co jest dla nas niezwykle cenne.

Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę etat wojenny pułków kawalerii, który wynosił 36 oficerów i 806 szeregowców¹, to w chwili kapitulacji pułku 6 października 1939 roku straty w ludziach będą o wiele wyższe. Gen. bryg. Ludwik Kmicic-Skrzyński zanotował, że stan 10 pułk ułanów w momencie kapitulacji wynosił 25 oficerów 519 szeregowców². Trudno przypuszczać, że straty pułku w zabitych i rannych w całej kampanii w rzeczywistości sięgały niespełna 300 żołnierzy. W źródłach dotyczący tematu często przewijał się motyw dezercji wśród ułanów pochodzenia, które dziś nazwalibyśmy białoruskim, zwłaszcza po wkroczeniu wojsk sowieckich do Polski (17 września). Jednak należy zwrócić uwagę, że były to przypadki dość sporadyczne, aczkolwiek zapadające w pamięć dowódców. Poza tym w ostatniej bitwie wszystkie pododdziały 10 pułku ułanów zachowały swoją zdolność bojową, pomimo wyjątkowo niesprzyjających okoliczności. Pozostaje nam przypuszczać, że ponad 100 ułanów wykorzystało czas, jaki pozostał od momentu kapitulacji do złożenia broni na ucieczkę, za cichym przyzwoleniem dowódców. Nie rzadko korzystając również z pomocy ludności cywilnej.

¹ A. J. Dąbrowski, *Historia 10 Pułku Ułanów Litewskich*, Londyn 1982, s. 203.

² *Ibidem*, s. 309, 339.

Chronologiczna lista strat 10 p. uł.

2.IX. pod Białą – w podjeździe rtm. *[Władysława]* Abramowicza

zabity: 1. uł. Kotłowski Czesław,

ranni: 1. st. uł. Dunaj Jan,

2. kpr. Rowdo Włodzimierz.

4.IX. pod Kowalewem w natarciu

zabici: 1. ppor. Kurpiewski Stanisław,

2. kpr. Mioduś Antoni,

3. st. uł. Gryguć Bronisław,

4. uł. Abłażewicz Jan,

ranni: 1. ppor. Szuldrzyński Tadeusz,

2. ppor. Jurecki Marian,

3. st. uł. Kolankiewicz Marian,

4. kpr. Szmurło Jan,

5. „ Zgirski Czesław,

6. st. uł. Dębski Feliks,

7. uł. Kozak Marian,

8. „ Kasprzuk Waclaw,

9. „ Dąbrowski Karol,

10. „ Perkowski Aleksander,

11. kpr. Łukasik Jan,

12. „ Jabłoński Paweł,

13. ułan Waszkiewicz Włodzimierz.

4. IX. Pod Milewem

zabity: 1. ułan Perkowski Hieronim,

ranni: 1. por. Szadkowski Czesław,

2. ppor. Szatkowski Tadeusz,

3. kpr. Gładzik Józef,

4. „ Sideryk Roman,

5. st. uł. Kuczyński Feliks,

6. uł. Piszczatowski Antoni,

7. „ Karczewski Sergiusz.

8.IX. Lubiejewo Stare

zabity: 1. por. Zaniewski,

ranny: 1. ppor. Rząd Jacek.

9.IX. Brok

zabici: 1. ułan Grześ Jerzy,

2. „ Łapiński Wincenty

3. „ Misiuła Bazyl,

4. „ Popławski Aleksander,

5. „ Maszara Władysław,

ranni: 1. rtm. Abramowicz Władysław,

2. uł. Czemieli Władysław,

3. „ Borkowski Seweryn,

4. „ Ostrowiecki Józef,

5. „ Suchodolec.

11.IX. Dąbrowa Kościelna³ – Budy

ranny: 1. ppor. Chamski Zbigniew,

2. kpr. Kochel Brunon,

3. uł. Wydra Jan.

12.IX. Dmochy – Budy – Czeremyszk

zabity: 1. uł. Choiński Waław.

13.IX. Mień⁴

ranni: 1. ppor. Rostocki Bolesław,

2. kpr. Jędyszczak Piotr,

3. „ Niedźwiedzki Florian,

4. „ Słabiński Wincenty,

5. st. uł. Jastrzębski Antoni,

6. uł. Szwardowicz Waław,

7. „ Kalinowski Szczepan,

8. „ Konobrodzki⁵ Kazimierz,

9. „ Nienyłowicz Bazyli.

15.IX. Wólka Pietrkowska

ranny: 1. uł. Podchajski Bronisław.

³ W tekście powinno być: Dąbrowa Wielka, która jest wsią kościelną.

⁴ W tekście jest „Mienie”.

⁵ W tekście jest „Konobrocki”.

24.IX. Hajnówka

ranny: 1. uł. Oziębała.

27.IX. Styrzyniec

ranny: 1. plut. Walesiuk Mieczysław.

28.IX – 29.IX. Jawidz – Zawieprzyce

zabity: 1. uł. Kisielewski Władysław,

ranni: 1. por. Kielczewski Bohdan (zmarł 9.X. w szpit[alu]),

2. uł. Gorzkowski Józef,

3. „ Jałoszka Moszek,

4. „ Lupa Adolf,

5. kpr. Tchórzewski Władysław,

6. uł. Sygitowicz⁶ Józef,

7. kpr. Duzikowski Władysław,

2. X. Serokomla – Hordziesz

zabity: 1. kpr. Piekarski [*Stefan*],

ranni: 1. ppor. Urbanowicz Bohdan,

2. „ Dziegielewski [*Henryk*],

Zaginął: 1. ppor. Domański [*Stefan Waclaw*].

5.X. Las pod Gułowem

zabici: 1. ppor. Mączka Jan,

2. por. Mieczysławski [*Krzysztof*]⁷,

3. ppor. Bogucki Wincenty,

4. uł. Słowikowski Karol,

ranni: 1. rtm. Mościcki Ludwik,

2. ppor. Majewski Stefan,

3. uł. Babońko Waclaw,

4. „ Malinowski Piotr,

5. „ Krasowski Kazimierz,

6. wachm. Zalewski Józef,

7. kpr. Iłondo Albin,

⁶ W tekście jest „Sygiłowicz”.

⁷ Płatnik pułku ppor. Krzysztof Friedman-Mieczysławski (pochodzenia żydowskiego) i ksiądz kapelan kpt. Józef Ciecuchowski zginęli w dniu 12 września od pocisku artyleryjskiego jadąc razem bryczką w szwadronie gospodarczym, który tego dnia został „rozjechany” przez czołgi niemieckie w okolicach wsi Krzeczkowo-Bieńki Nowe. Zob.: Z. Budyń, Sprostowania i uzupełnienia do *Dziennika bojowego 2-go szwadronu 10 Pułku Ułanów Litewskich* Janusza Jezewskiego, „*Przegląd Kawalerii i Broni Pancерnej*”, t. 6, 1968, nr 50, s. 157.

8. uł. Szybut Grzegorz,
9. uł. Łapiński Jan,
10. uł. Woźniak Jan,
11. uł. Żebrowski Mieczysław,
12. uł. Jędruch Józef,
13. [plut.] pchor. Zaręba Konstanty,
14. uł. Hermanowski Edmund,
15. uł. Tomaszek Stanisław.

Poza tym zabity ks. kap. Ciecuchowski Józef, nie wiadomo tylko gdzie⁸.

Straty ofic[erów] dokładne, podofic[erów] i szereg[owców] – w przybliżeniu. Dużo nazwisk wyleciało z pamięci a przy tworzeniu listy strat nie byli obecni wszyscy d[owód]cy. Z tego powodu lista strat nie jest pełną i należałoby doliczyć jakieś 15%.

⁸ Zob. przyp. 3.